

Kontrowersje, praktyki i (współ)wytwarzanie wiedzy o smogu. Aktywizm środowiskowy i wiedza ekspercka dotyczące zanieczyszczenia powietrza w kontekście studiów nad nauką i technologią

Zgodnie z tezą o społeczeństwie ryzyka gwałtowny rozwój technologii generuje nowe obszary niepewności. Współczesna technonauka nie tyle bowiem tworzy specjalistyczną wiedzę, co czynnie przeobraża świat społeczny, niekiedy w nieplanowym i mającym szkodliwe konsekwencje kierunku. W kontekście polskim od pewnego czasu jednym z ważniejszych tematów ekologicznych jest problem zanieczyszczenia powietrza. Kwestia nagłaśniana systematycznie od 2012 roku przez krakowskich aktywistów miejskich na przełomie 2015 i 2016 roku stała się tematem ogólnopolskim, wywołującym szeroki rezonans społeczny. Z czasem wokół problemu zanieczyszczenia powietrza powstała szeroka koalicja organizacji pozarządowych (tzw. Alarmów Smogowych), które w różnych rejonach Polski zaczęły podejmować inicjatywy mające na celu uświadomienie opinii publicznej o skali problemu oraz zmierzające do wpłynięcia na władze samorządowe, by te podjęły działania na rzecz walki z zanieczyszczeniem powietrza.

Zanieczyszczenie powietrza jest zagrożeniem ekologicznym związanym z wpływem człowieka na środowisko naturalne. Jest to zarazem zjawisko niezwykle złożone, wymagające szerokiej wiedzy eksperckiej. Z drugiej jednakże strony negatywnych skutków smogu doświadczamy bezpośrednio na własnym ciele. Z uwagi na trwającą już od lat dyskusję na temat złej jakości powietrza w Polsce, mamy świadomość, że smog szkodzi naszemu zdrowiu. Mieszkańcy największych polskich miast zaś coraz chętniej wyrażają swój sprzeciw wobec zbyt opieszalym działaniom instytucji publicznych czy władz lokalnych oraz centralnych.

W projekcie chciałbym prześledzić kontrowersje dotyczące smogu, koncentrując się głównie na relacjach pomiędzy instytucjami publicznymi, przedstawicielami samorządu lokalnego i aktywistami środowiskowymi. Najbardziej interesuje mnie to, w jaki sposób tworzy się wiedzę na temat zanieczyszczenia powietrza i w jaki sposób wykorzystuje się ją w dyskusjach oraz działaniach. Ważnym aspektem moich badań są różnice między wiedzą ekspercką – produkowaną przy użyciu drogich narzędzi pomiarowych i ściśle określonych metodologii – a wiedzą laików, którą często skupia się na indywidualnym ciele, zdrowiu czy okolicznościach życia codziennego. Wiedza na temat tego, w jakim zakresie smog może być poważnym zagrożeniem dla zdrowia może różnić się w zależności od tego, czy jest ona wytwarzana przez ekspertów, czy przez zaangażowanych na rzecz ochrony środowiska obywateli.

Interesujące jest to, że wiele dyskusji na temat smogu wywołuje dużo emocji zarówno po stronie instytucji publicznych i ekspertów, jak i aktywistów środowiskowych. W projekcie chcę pokazać, że wiele z tych dyskusji związanych jest z wiedzą na temat smogu, czyli ze sposobem zbierania i prezentowania danych czy tworzeniem standardów ich interpretacji.

Jednocześnie chciałbym się zastanowić, czy pomimo różnic między ekspertami a aktywistami da się wskazać, jakieś punkty wspólne i czy jest możliwe współdziałanie pomiędzy nimi na rzecz ochrony jakości powietrza. Posługuję się tutaj terminem „współwytwarzanie”, dzięki któremu podkreślam, że wiedze eksperckie i obywatelskie mogą w pewnych okolicznościach wzajemnie się uzupełniać.

Główną ramą teoretyczną projektu są prace z zakresu studiów nad nauką i technologią (*science and technology studies*). W ramach działań badawczych chcę przeanalizować dane zastane (dokumenty, akty prawne, raporty, doniesienia medialne, sposoby wizualizacji danych), przeprowadzić badania etnograficzne oraz zrealizować wywiady pogłębione z przedstawicielami instytucji publicznych zajmujących się jakością powietrza, samorządu lokalnego, świata akademickiego, aktywistami, pracownikami sektora prywatnego (których działalność związana jest z jakością powietrza)